

Katalog kamenih spomenika iz crkve Sv. Spasa na vrelu Cetine

Tomislav ŠEPAROVIĆ
kustos, Muzej hrvatskih arheoloških spomenika
HR - 21000 Split, S. Gunjače b.b.

U ovom katalogu obrađeni su kameni spomenici iz razdoblja ranoga srednjeg vijeka, pronadeni uglavnom pri arheološkim iskopavanjima 1948. godine na lokalitetu Sv. Spas, u selu Cetini kod Vrlike. Izuzetak možda čine ulomci pod rednim brojevima 27 i 28 koji mogu biti i iz kasnijeg vremena. Katalog se sastoji od ukupno 28 kataloških jedinica grupiranih prema vrsti spomenika: 3 ulomka pilastra, 10 ulomaka pluteja, 1 kapitel, 2 grede oltarne ograde, 1 zabat oltarne ograde, 1 menza, 1 nosač menze, 4 ulomka portala, te 5 nedefiniranih ulomaka. Svi se danas čuvaju u Muzeju hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu.

I. DIJELOVI OLTARNE OGRADE A. Pilastri

1. *Materijal:* muljika.
Dimenzije: 47 X 21,5 X 15 cm.
Inv. br.: 1226.
Godina nalaza: 1948.

Opis: Ulomak pilastra sa sačuvanim dijelovima originalne površine na licu, naličju i jednoj bočnoj strani. Ukrasnu kompoziciju čine tropruti krugovi, čijim središtima prolaze dvije paralelne troprute trake, međusobno ih povezujući. Uz jednu bočnu stranu vidljivi su ostaci rubne letve, kao i žlijeba utora za učvršćenje.

Literatura: S.GUNJAČA, Muzej hrvatskih starina od oslobođenja do danas, Starohrvatska prosvjeta, Zagreb, ser. III, 2, (1952), 221-232, sl. 8. (dalje: Muzej).

2. *Materijal:* vapnenac.
Dimenzije: 23 X 26 X 14 cm.
Inv. br.: 2533.
Godina nalaza: 1954.

Opis: Ulomak pluteja na kojem je vidljiva ukasna kompozicija, koja se sastoji od dvije troprute kružnice, povezane dve-

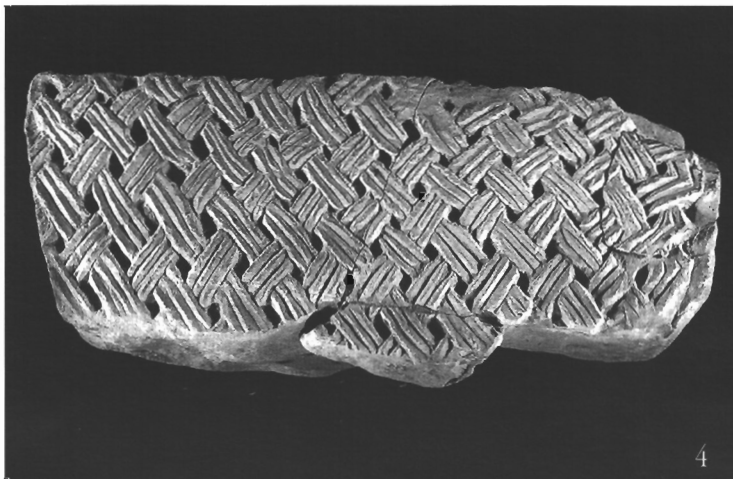
ma troprutim trakama, koje se križaju čineći romb. S jedne bočne strane vidljivo je okrnjeno kameno izbočenje.

3. *Materijal:* vapnenac.
Dimenzije: 11 X 7 X 11 cm.
Inv. br.: 2527.
Godina nalaza: između 1948. i 1954.
Opis: Manji ulomak nepravilna oblika otučen sa svih strana. Na jednom mjestu vidljiva je dekoracija koja vjerojatno predstavlja vrh troprute osmice.

4. *Materijal:* muljika.
Dimenzije: 26 X 64 X 13 cm.
Inv. br.: 2539.
Godina nalaza: 1948.
Opis: Ulomak pluteja sastavljenog od jednog velikog i jednog sasvim malog komada. Na bočnim stranama nije sačuvana originalna površina. Lice je dekorirano gustom troprutom mrežom.

Literatura: ISTI, 221-232, sl. 8.

5. *Materijal:* muljika.
Dimenzije: 32 X 22 X 11 cm.
Inv. br.: 2534.
Godina nalaza: 1954.
Opis: Ulomak pluteja otučenog sa svih strana. Na licu je sačuvana originalna površina s dekoracijom koja se sastoji od dva tropruta kruga, međusobno povezana dvjema troprutim trakama, koje se križaju čineći romb.

6. *Materijal:* muljika.
Dimenzije: 87 X 18 X 13 cm.
Inv. br.: 2535.
Godina nalaza: 1948.
Opis: Veći ulomak pluteja kojemu je s dvije strane sačuvana rubna letva. Dekorativno polje ispunjeno je gustom mrežom sastavljenom od međusobno isprepletenih troprutih traka.

Literatura: ISTI, 221-232, sl. 8.

B. Pluteji

7. *Materijal:* muljika.
Dimenzije: 94 X 22 X 14 cm.
Inv. br.: 2538.
Godina nalaza: 1948.

Opis: Letva pluteja sastavljena od tri ulomka. Djelomično je sačuvana rubna letva koja je s jedne strane stepenasto profilirana. Dekorativno polje ispunjeno je gustom mrežom sastavljenom od međusobno isprepletenih troprutih traka.

Literatura: ISTI, 221-232, sl. 8.

8. *Materijal:* muljika.
Dimenzije: 13,5 X 18 X 12 cm.
Inv. br.: 2542.
Godina nalaza: između 1948. i 1954.

Opis: Manji ulomak na čijem se licu vidi ukrasna kompozicija koju čini mreža troprutih traka.

9. *Materijal:* muljika.
Dimenzije: 25 X 15 X 11 cm.
Inv. br.: 2529.
Godina nalaza: 1948.

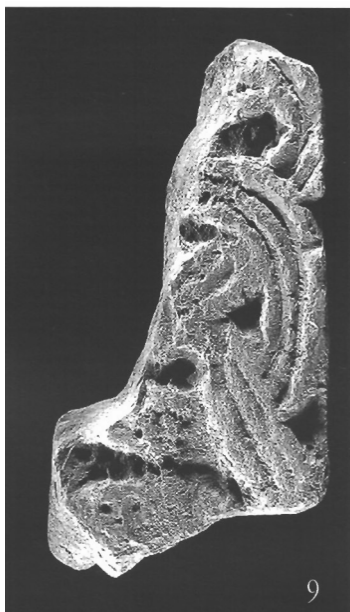
Opis: Ulomak pluteja nepravilna oblika otučenog s bočnih strana. Na licu je djelomično sačuvana dekoracija. Radi se vjerojatno o motivu troprutih kružnica povezanih troprutim trakama.

Literatura: ISTI, 221-232, sl. 8.

10. *Materijal:* muljika.
Dimenzije: 26,5 X 11 X 12 cm.
Inv. br.: 2544.

Godina nalaza: između 1948. i 1954.

Opis: Ulomak pluteja nepravilna oblika, otučenog sa svih strana. Originalna površina s vidljivom dekoracijom djelomično je sačuvana na licu. Dekoraciju čine dvije djelomično sačuvane troprute kružnice povezane dvjema troprutim trakama, koje se međusobno križaju.

11. *Materijal:* muljika.
Dimenzije: 13 X 17,5 X 12 cm.
Inv. br.: 2528.
Godina nalaza: 1948.

Opis: Ulomak pluteja. Originalna površina sačuvana je na licu, naličju i jednoj bočnoj strani. Na licu, koje je manjim dijelom otučeno, vidljiv je dio troprute kružnice kao i troprute trake koja je siječe.

Literatura: ISIT, 221-232, sl. 8.

12. *Materijal:* muljika.
Dimenzije: 22 X 15 X 12 cm.
Inv. br.: 2543.
Godina nalaza: između 1948. i 1954.

Opis: Ulomak pluteja kojemu je originalna površina sačuvana na licu, naličju i jednoj bočnoj strani. Od ukrasne kompozicije vidljiv je dio troprute kružnice, kao i troprute trake koja je siječe.

13. *Materijal:* muljika.
Dimenzije: 43 X 21 X 7 cm.
Inv. br.: 2545.
Godina nalaza: između 1948. i 1954.

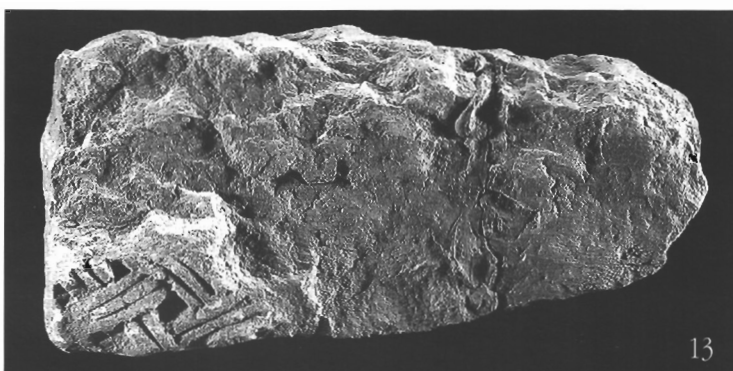
Opis: Tanja nepravilna ploča sa svih strana otučena, napuknuta na jednom mjestu. U jednom kutu vidljiva je dekoracija u vidu više troprutih traka koje se međusobno križaju.

12

C. Kapitel

14. *Materijal:* muljika.
Dimenzije: 19 X 20 X 13 cm.
Inv. br.: 2530.
Godina nalaza: 1948.

Opis: Kapitel je dosta oštećen. Od četiri volute samo je jedna vidljiva u cijelosti, dok su ostale tri okrnjene. Ispod voluta naziru se trokutasti stilizirani listovi.

Literatura: ISTI, 221-232, sl. 8.

D. Grede oltarne ograde

15. *Materijal:* muljika.
Dimenzije: visina 25 cm, širina 181 cm, debljina 9-13 cm.
Inv. broj.: 1071.
Godina nalaza: između 1948. i 1954.

Opis: Greda je sastavljena od šest ulomaka. Njen početni dio neznatno je okrnjen. Između ukrasnog i natpisnog polja nalazi se središnje rebro s donje strane ukrašeno arkadama, od kojih je svaka druga ispunjena lisnatim umetkom. U sredini ukrasnog polja nalazi se križ razdvojenih krajeva od kojega na obje strane teče po jedan niz dvoprutih kuka. S lijeve strane križa kuke su polegnete na lijevo, a s desne na desno. Natpisno polje, koje je s donje strane uokvireno rubnom trakom, sadrži tekst pisan semi-uncijalom: AD ONOREM D(OMI)N(UM) N(OSTRI) I(E)HU CHR(IST)I EGO GASTICA HUPPANUS D[ONAVI VEL DEDICAVI...].

Literatura: S. GUNJAČA, Radovi na crkvi i groblju sv. Spasa na vrelu Cetine, Ljetopis JAZU, Zagreb, 55 (1949) 87-91. (dalje: Radovi), ISTI, Muzej, 221-232, sl. 8, ISTI, Rad Muzeja hrvatskih starina u godini 1952, Starohrvatska prosvjeta, ser. III, 4 (1955) 221-234., sl. 5, V. DELONGA, Donatorski natpis župana Gostihe iz crkve sv. Spasa u Cetini (vidi ovaj broj Starohrvatske prosvjete i tamo navedenu ostalu literaturu).

16. *Materijal:* muljika.
Dimenzije: 26 X 186 (196 cm s izbočenjima za učvršćenje grede u zid odnosno zabat) X 9 - 14,5 cm.
Inv. br.: 1072.
Godina nalaza: 1948.

Opis: Greda je sastavljena od dva veća ulomka. Na njezinu početku nalazi se usko rebrasto izbočenje, a na kraju neo-bradeni klinasti završetak. Ukrasno polje se sastoji od križa razdvojenih krajeva i niza dvoprutih kuka polegnutih s lijeve strane križa na lijevo, a s desne na desno. Među krakovima križa vidljiva su tri kvadratična ispupčenja, dok četvrto nedostaje. Između ukrasnog i natpisnog polja nalazi se središnje rebro, s donje strane

ukrašeno arkadama, od kojih je svaka druga ispunjena lisnatim umetkom. Natpisno polje sadrži tekst pisan semiuncijalom: ....i et anime mee et matris mee nomine Nemira et filiiis meis nomine....

Literatura: S. GUNJAČA, Radovi, 87-91., Tabla II, ISTI, Muzej, 221-232, sl. 9, V. DELONGA, nav. dj.

15

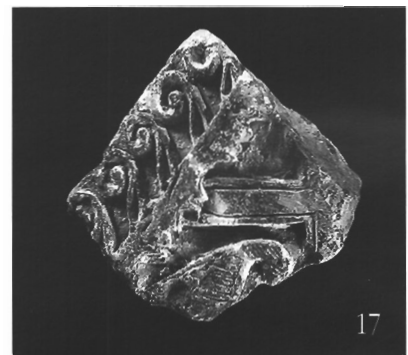
16

17. *Materijal:* muljika.
Dimenzije: 29 X 28 X 11 cm.
Inv. br.: 2531.
Godina nalaza: 1948.

Opis: Ulomak zabata čija je originalna površina sačuvana na licu, naličju i jednoj bočnoj strani. Na licu su vidljivi dijelovi rubnog i središnjeg polja međusobno razdijeljenih odebljim plastičnim rebrom. Rubno polje ispunjeno je s pet dvoprutih kuka. U središnjem polju sačuvan je lijevi i dio središnjeg kraka križa obrubljena tankim žlijebom. Ispod križa, u donjem lijevom kutu, vidljiva je ptica, čije je krilo ispunjeno urezanim linijama.

Literatura: S. GUNJAČA, Muzej, 221-232, sl. 9.

E. Zabat oltarne ograde

17

18. *Materijal:* vapnenac.
Dimenzije: 59 X 19 X 22,5 cm.
Inv. br.: 1067.
Godina nalaza: između 1948. i 1954.

Opis: Veći komad pilastra menze, kojemu originalna površina nedostaje samo u gornjem dijelu, gdje je nadomještena rekonstrukcijom. Na licu spomenika nalazi se križ izvučenih krajeva ispunjen troprutim dvopletom. U središtu križa, koji je na jednom mjestu neznatno okrnjen, vidljivo je kuglasto ispupčenje. Prostor s donje i gornje strane križa ispunjen je vodoravnim kanelurama.

II. OLTAR

A. Noga menze

19. *Materijal:* vapnenac.
Dimenzije: 75 X 65 X 12 cm.
Inv. br.: 1066.
Godina nalaza: između 1948. i 1954.

B. Menza

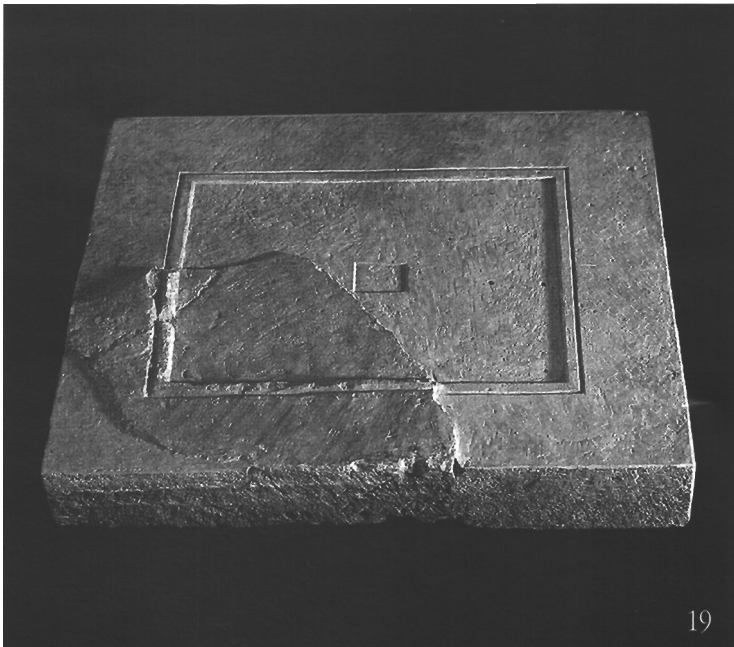

III. ULOMCI PORTALA

Opis: Ulomak oltarne menze. Veći dio, koji nedostaje, nadomješten je rekonstrukcijom. Gornja ploha sastoji se od rubnog i središnjeg pojasa koje dijeli plastično rebro. U samom središtu gornje plohe nalazi se pravokutno udubljenje.

20. *Materijal:* vapnenac.
Dimenzije: 17,5 X 18 X 24,5 cm.
Inv. br.: 2536.
Godina nalaza: 1948.

Opis: Ulomak je s lijeve i desne strane odlomljen. Na licu su sačuvane rubne letve, čija je površina razdvojena uskim žlijebom. Dekoracija je izvedena od više troprutih traka koje se međusobno isprepliću čineći kružnice i rombove.

Literatura: ISTI, 221-232, sl. 8.

21. *Materijal:* vapnenac.
Dimenzije: 54 X 18 X 20 cm.
Inv. br.: 2537. i 2541.
Godina nalaza: 1948.

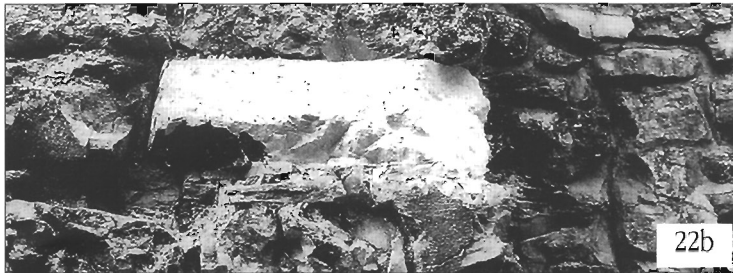
Opis: Komad nadvratnika sastavljen od tri ulomka. Na licu su sačuvane rubne letve čija je površina razdvojena uskim žlijebom. Dekoracija je izvedena od više troprutih traka koje se međusobno isprepliću čineći kružnice i rombove.

Literatura: ISTI, 221-232, sl. 8.

22. *Materijal:* vapnenac.
Dimenzije: 53 X 17 X 26 cm.
Inv. br.: 2616.

Opis: Ulomak je bio ugrađen u crkvu Sv. Spasa, ali je naknadno otučen. U njegovu donjem dijelu vidljiva je neznatno sačuvana pleterna ornamentika.

Literatura: D. JELOVINA, Starohrvatska crkva sv. Spasa na vrelu rijeke Cetine i groblje oko nje u svjetlu arheoloških istraživanja, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, Split, 30 (1990), sl. na str. 38. A. J. SOLDI, Crkva Sv. Spasa u Vrhrci, Split, 1990.

23. *Materijal:* vapnenac.
Dimenzije: 19 X 18,5 X 22 cm.
Inv. br.: 2532.
Godina nalaza: 1948.

Opis: Ulomak je kockasta oblika, okrnjen s dvije strane. Na licu je sačuvana dekoracija u vidu uokvirene trake ispunjene troprutim dvopletom.

Literatura: S. GUNJAČA, Muzej, 221-232, sl. 8.

24. *Materijal:* muljika.
Dimenzije: 14 X 15,5 X 14 cm.
Inv. br.: 2547.
Godina nalaza: 1948.

Opis: Ulomak je kockastog oblika s rupom za utor širokom 5 cm. Rupa je s unutrašnje strane djelomično okrnjena.

Literatura: ISTI, 221-232, sl. 8.

25. *Materijal:* vapnenac.
Dimenzije: 13 X 8 X 5 cm.
Inv. br.: 2540.
Godina nalaza: 1948.

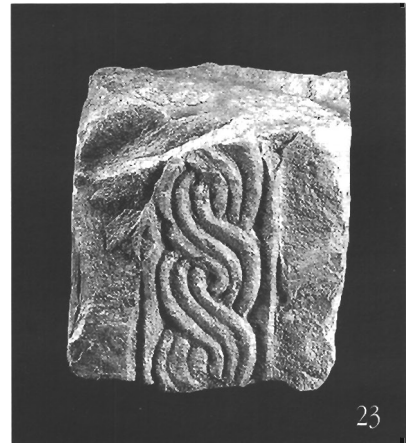
Opis: Manji ulomak s djelomično sačuvanom uskom rubnom letvom i ukrasnim poljem na kojemu su vidljive dvije troprute trake koje se međusobno križaju. Vjerojatno se radi o dijelu kružnice i traci koja je siječe.

Literatura: ISTI, 221-232, sl. 8.

26. *Materijal:* muljika.
Dimenzije: 31 X 31 X 13 cm.
Inv. br.: 1231.
Godina nalaza: 1948.

Opis: Ulomak je sa svih strana dosta otučen. Na licu je djelomično sačuvana originalna površina s vidljivom dekoracijom, koju čini gusta mreža sastavljena od paralelno poredanih nizova troprutih traka, koje se međusobno križaju.

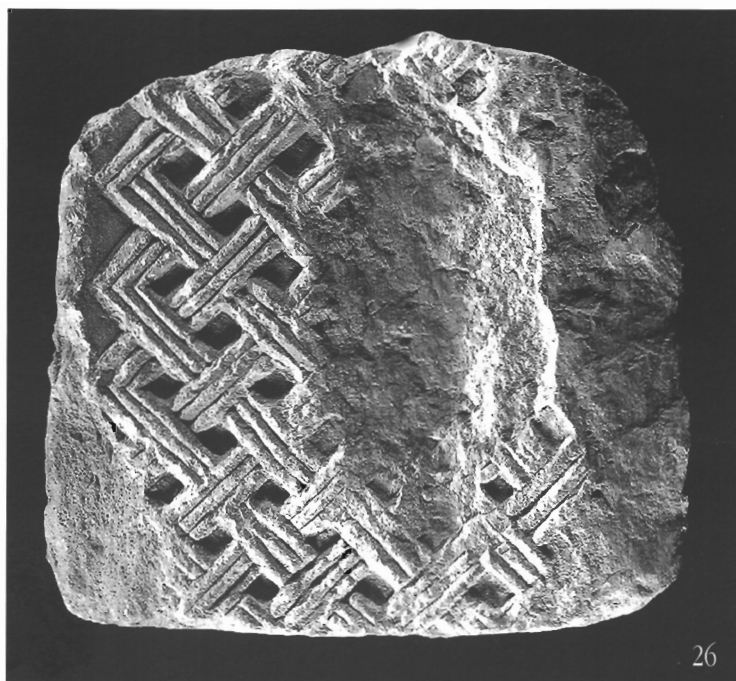
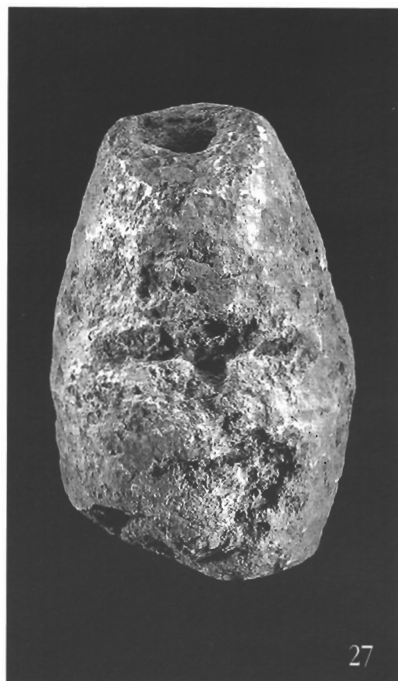
Literatura: ISTI, 221-232, sl. 8.

IV. ULOMCI NEPOZNATE NAMJENE

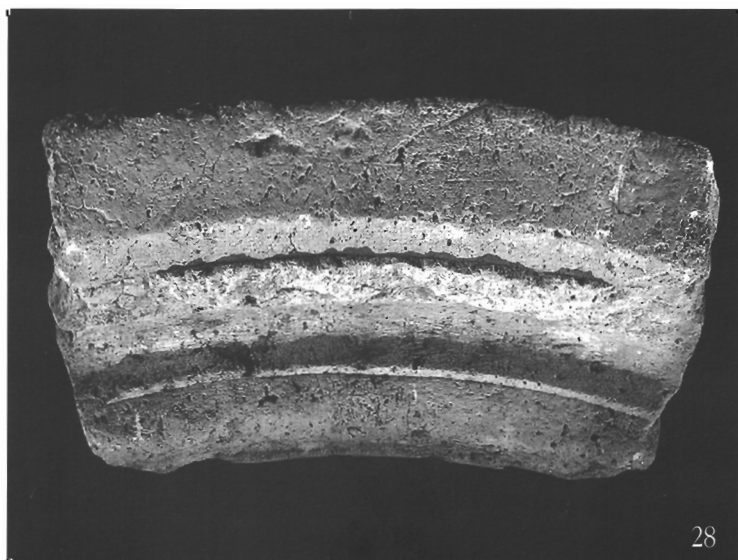

27. *Materijal:* muljika.
Dimenzije: 28,5 X 17 X 15,5 cm.
Inv. br.: 2546.
Godina nalaza: 1948.
Opis: Ulomak je kruškolika oblika, veoma grube izrade, bez ukrasa, sa sačuvanom rupom na vrhu.
Literatura: ISTI, 221-232, sl. 8.

Ulomak pod rednim brojem 22 donedavno je bio ugrađen u sjeverni pilastar trijumfalnog luka glavne apside. Godine 1983. barbarski je otučen, a 1995. ostaci su mu izvađeni i preneseni u Muzej HAS. U rujnu 1995. godine na njegovo mjesto je ugrađen, prema fotodokumentaciji, nanovo isklesani sličan ulomak.

28. *Materijal:* muljika.
Dimenzije: 70 X 35 X 24 cm.
Inv. br.: 2548.
Godina nalaza: 1948.
Opis: Arhitektonski ulomak lučnog oblika. Vjerojatno predstavlja nadvratnik ili pak luk koji se nalazio iznad kakva otvora. Njegova prednja strana stepenastog je oblika s uklesanim oblim žlijebom kojemu se s gornje strane nalazi oštećeno plastično rebro. Neukrašen.

Tomislav Šeparović

CATALOGUE OF THE STONE MONUMENTS FROM THE CHURCH OF
ST SAVIOUR IN THE VILLAGE OF CETINA

This catalogue presents certain stone monuments from the early mediaeval period found at the site of the Church of St Saviour in the village of Cetina near Vrlika. They were mainly discovered through archaeological excavations undertaken in 1948. An exception is perhaps represented by fragments 27 and 28, which could also be classified to a later period. The catalogue consists of a total of 28 items determined according to a type: 3 pilaster fragments, 10 pluteus fragments, 1 capital, 2 architraves and 1 gable of an altar screen, 1 mensa, 1 mensa base, 4 fragments of portal, and 5 undefined fragments. All of this material is presently in the Museum of Croatian Archaeological Monuments in Split.